

Leder & kommentar

Aftenposten

Grunnlagt 1860
Av Chr. Schibsted

Aftenposten
arbeider etter
Vær Varsom-plakatens
regler for god presseetikk.

Trine Eilertsen
Sjefredaktør

Tone Tveøy
Strøm-Gundersen
Nyhetsredaktør

Kjetil B. Alstadheim
Politisk redaktør

Cecilie Asker
Kulturredaktør

Erik Tornes
Debattredaktør

Jostein Larsen Østring
Utviklingsredaktør

Audun Solberg
Redaktør avis og forlag

Kontaktinformasjon
på Kaffepause-sidene.

Aftenposten

Lytt til
Forklart.
ap.no/podkast

Trusselen fra KI er ikke at systemene blir superintelligente, men at vi blir superavhengige

Befolkningens dømmekraft og intellektuelle motstandsdyktighet er blant de viktigste brikkene i landets totalforsvar.

På en mandag
Inga Strømke

Førsteamanuensis, Norwegian Open AI Lab,
NTNU

Det er alvorlig at det finnes autonome maskiner som dreper mennesker. Droner i angrepskrigen mot Ukraina og chatboter som hjelper sårbare brukere til å begå selvmord. Men den mest alvorlige trusselen mot Norge i dag er ikke drapsmaskiner. De største truslene er ufrivillig avhengighet, et sårbart informasjonslandskap og svekket dømmekraft.

Dette må vi gå ut ifra at både Russlands Vladimir Putin og USAs Donald Trump vil vite å utnytte for å destabilisere europeiske demokratier.

Hybridkrig

Før første verdenskrig så generalene for seg å kjempe slagene sine på landjorden og til sjøs. Det var først da en franskmann i 1915 festet et maskingevær til flyet sitt at militære strategier for alvor skjønte at krig også kunne utkjempes fra luften.

Teknologien åpner for nye angrepsvinkler, og det gjelder å være innovativ. I vår tid er det fem domener som gjelder: land, sjø, luft, verdensrommet og i stadig økende grad det digitale rommet.

Begrepet hybridkrig brukes blant annet for å beskrive bruken av ikke-militære fiendtlige handlinger, som desinformasjonskampanjer. I dag befinner vi oss i en tilstand der vi må vente å bli utsatt for påvirkningsoperasjoner og cyberangrep uten at det nødvendigvis utløser militære reaksjoner.

I denne hybride freden, der truslene er sammensatte og vanskelig å attribuere, er befolkningens dømmekraft og intellektuelle motstandsdyktighet blant

de viktigste brikkene i landets totalforsvar.

Og er det én ting vi vet om hjernen vår, så er det at vi blir flinke til det vi øver på. Hvor ofte øver vi oss på å gjenkjenne manipulasjon, eller på ikke å bli overbevist av enkle budskap?

Evnen – og viljen – til kritisk tenkning

Nyhetene strømmer på, og kildekritikk tilhører den langsomme, menneskelige fortiden. Friheten kunstig intelligent teknologi tilbyr, inkluderer frihet fra å tenke.

Vi slipper i økende grad småvalg og refleksjon: hvilke meninger vi konfronteres med, hvilken populærkultur vi konsumerer, hva vi skal spise. Forskning viser at slik «kognitiv avlastning» over tid svekker evnen – og viljen – til kritisk tenkning. Og vår kollektivt svekkede dømmekraft vil gjøre det lettere å kultivere politisk dreining utenfra.

Forakt for kunnskap, ofte omtalt som antiintellektualisme, er en tydelig trend i USA, og fenomenet brer om seg også i Norge. Aftenposten rapporterte nylig om helseprofiler med enorme følgerskarer som mener det er en kontrast mellom studier og forskning på den ene siden og «hva som funker» på den andre.

Mens Trump utnytter den antiintellektuelle kulturen i USA, går Kina motsatt vei: For å skjermes offentligheten innførte kinesiske myndigheter i august et krav om at influensere som poster om medisin, jus, utdanning eller finans, må ha formelle kvalifikasjoner.

Norsk antiintellektualisme

Jeg vil ikke meg selv vondt nok til å løfte en diskusjon om hvorvidt vi bør kreve dokumentert kompetanse av influensere. Og jeg mistenker at norsk antiintellektualisme ikke er et bevisst valg, men et biprodukt av den moderne informasjonsøkonomien: Anbefalingsalgoritmene som styrer hvilket innhold vi får servert, er laget for å maksimere engasjement, ikke kunnskap eller refleksjon (gjesp).

På sosiale medier konkurrerer alle om oppmerksomhet, og vinneren er den som klarer å vekke følelser og reaksjoner. Sammensatte budskap som krever at man tenker seg om, taper den konkurransen. Fra dette perspektivet er ikke vår manglende motstand en ideologisk kamp mot kunnskap, men en effekt av plattformene vi bruker for å følge med. Og hva kan vi gjøre for å endre disse plattformene? Fint lite.

De siste tiårene har vi gitt amerikanske plattformer mer og mer makt over vårt offentlige ordskifte og mye av vår digitale infrastruktur. Om du lager et innlegg på Facebook, Instagram eller LinkedIn som er tilstrekkelig for Palestina eller transrettigheter, eller tilstrekkelig kritisk mot Tesla, eller tar opp moderne politisk fascisme, kan du raskt merke at innlegget blir usynlig, fordi det dempes av anbefalingsalgoritmene. Dette skjer i det

skjulte og utenfor vår demokratiske rekkevidde.

Kunnskapens verdi blir trivialisert

I en tid med KI-assistenter (kunstig intelligens) og influensere som gir råd om hva enn det måtte være, skjønner vi underbevisst at egen tenkning er mindre nødvendig. Konsekvensen er ikke mer tillit til kunnskap, men mindre: Når alle svar alltid er lett tilgjengelige og lette å fordøye, blir kunnskapens verdi trivialisert.

Problemet er ikke bare skepsis til fakta, men likegyldighet. Vi får en kultur der intellektet marginaliseres, ikke gjennom angrep, men gjennom utvanning. Dette har vi sett før: Hver generasjon som overlater tenkningen sin til en autoritet - en leder, en doktrine eller et narrativ, ender opp som lettere å (vil)lede. Nylig så jeg et åpenbart KI-generert

klipp av at det regnet fisk fra himmelen under et ekstremvær. Som et eksperiment spurte jeg Googles KI-assistent om hendelsen var ekte. Svaret var at det hadde skjedd, og referansen som underbygget det hele, var nettopp den KI-genererte videoen.

Jeg elsker KI, jeg elsker potensialet dataanalyse har til å gjøre verden bedre, men jeg liker ikke hva enn dette sirkuset skal forestille.

«KI-en sa det»

Det finnes selskaper som er avhengige av at vi bruker KI til alt mulig. Kanskje er det derfor Sam Altman, leder for OpenAI og nybakt far, sier at han ikke aner hvordan han skulle klart å oppdra et nyfødt barn uten ChatGPT. Men å øve på å akseptere utsagn som sanne fordi «KI-en sa det» er ekstremt risikabelt. Trusselen fra KI er ikke at systemene

blir superintelligente, men at de blir superoverbevisende, og at vi blir superavhengige.

Å øve på å akseptere utsagn som sanne fordi «KI-en sa det» er ekstremt risikabelt

Vi mennesker har gjennom hundrevis av år utviklet metoder for å komme frem til sannheten. Naturvitenskapelig metode for å forstå den fysiske verden, juridisk metode som grunnlag i rettsvesenet, journalistisk metode i nyhetsmedi-

er og så videre. Når vi får sannheten vår fra sosiale medier og KI-chatboter, øver vi inn metoden «tro på enkle budskap vi liker». Og vi ender opp med å bli groteskt enkle å vildele.

Kritisk tenkning er vanskeligere enn det høres ut som. Det hele må læres, og det går ikke ut på å være negativt innstilt til alt man møter. Det går ut på å ta fra hverandre påstander, finne ut hva som faktisk hevdes, og hvilke antagelser påstanden bygger på. Å forstå hvilket verdensbilde påstanden eksisterer i, vurdere evidensen for påstanden og alternative forklaringer - selv om man håper at påstanden stemmer. Og det handler om å reflektere over egne antagelser og forutinntatthet.

Dette er vanskelig. Det er vanskelig på samme måte som fysisk forsvar er vanskelig, og det må øves på - uansett hvor smart man er.